

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2021

Szebényiová Klára

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Hodnotové orientace a životní cíle dospívajících dívek

Bakalářská práce

Autor: Klára Szebényiová

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.

Hradec Králové, 2021

Zadání bakalářské práce

Autor: Klára Szabényiová

Studium: F18BP0152

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Název bakalářské práce: **Hodnotové orientace a životní cíle dospívajících dívek**

Název bakalářské práce AJ: Value Orientations and Life Goals of Adolescent Girls

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je na základě kvalitativní metody porovnat hodnotové orientace a životní cíle dospívajících dívek z nejmladší a nejstarší generace. Zkoumanou generací jsou dívky 16-18 let a generace prababiček, kterým bylo 15-16 před rokem 1948. Celá práce má ukotvení ve feministické teorii, neboť se nejvíce zabírám otázkou, jaké základní rozdíly existují v utváření hodnotových orientací a životních cílů dospívajících dívek v současnosti a v polovině 20. století. Konkrétněji mě zajímá, zda dívky ze své vlastní vůle upřednostňují nebo upřednostňovaly profesní dráhu či rodinný život a proč.

PRUDKÝ, L. a kol. Studie o hodnotách. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-266-0.

OATES-INDRUCHOVÁ, L., HAVELKOVÁ, H., KLVAČOVÁ, P., et al. *Vyvláštěný hlas: Proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. ISBN 978-80-7419-096-4

VALDROVÁ, J., *Abc feminizmu*. 1. vyd. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 809032283

VLACHOVÁ, K., *Hodnoty, postoje, chování*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2013. ISBN 978-80-7330-224-5

WAGNEROVÁ, A., *Žena za socialismu*, 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2017. ISBN 978-80-7419-252-4

LIPOVETSKY, G., *Třetí žena: Neměnnost a proměny ženství*. 2. vyd. Praha: Prostor, 2007. ISBN 978-80-7260-171-4

PRUNNER, P., *Výzkum hodnot*, 1. vyd. Plzeň: Euroverlag, 2002. ISBN 80-7177-710-2

RENZETTI, C.M., CURRAN, D.J., *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2

Garantující pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 22.8.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne ...

Anotace

SZEBÉNYIOVÁ, KLÁRA. *Hodnotové orientace a životní cíle dospívajících dívek*: Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, Bakalářská práce.

Cílem bakalářské práce je na základě sekundární analýzy dat porovnat hodnotové orientace a životní cíle dospívajících dívek z nejmladší a nejstarší generace.

Zkoumanou generací jsou dívky 19-40 let a generace babiček ve věku 60-81 let. Pro vytvoření širšího rámce porovnávání postojů těchto dvou generací žen vycházím z porovnání názorů dotázaných mužů a žen v věku 19-80 let. V teoretické části se snažím objasnit, co to vlastně hodnoty a hodnotové orientace jsou a navazuji na feministickou teorii, která je pro mou práci zásadní. Nejvíce se zabírám otázkou, jaké základní rozdíly existují mezi hodnotovými orientacemi a životními cíli žen z nejmladší generace a jak se odlišují od hodnotových orientací a životních cílů žen z nejstarší současné generace. Konkrétněji mě zajímá, jak se liší hodnoty práce a rodiny mladé generace oproti starší generaci.

Klíčová slova: hodnota, hodnotová orientace, ženy, feminismus

Annotation

SZEBÉNYIOVÁ, KLÁRA. *Value Orientations and Life Goals of Adolescent Girls*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2021, Bachelor Thesis.

The aim of the bachelor's thesis is based on the secondary analysis of data to compare the value orientations and life goals of adolescent girls from the youngest and oldest generation. The surveyed generation are girls from 19 to 40 years and the generation of grandmothers aged from 60 to 81 years. To create a broader framework for comparing the attitudes of these two generations of women, I proceed from a comparison of the opinions of the interviewed men and women aged 19-80. In the theoretical part, I try to clarify what values and value orientations are and follow the feminist theory, which is essential for my work. Mostly I deal with the question of what basic differences exist between the value orientations and life goals of women from the youngest generation and how they differ from the value orientations and life goals of women from the oldest current generation. More specifically, I am interested in how the values of work and family of the young generation differ from the older generation.

Key words: value, value orientations, women, feminism

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce, panu doc. Mgr. Jánů Bunčákovi, CSc. za cenné rady, připomínky a čas, který mi věnoval.

Obsah

Úvod	8
1. Hodnoty a hodnotová orientace	9
1.1 Hodnoty.....	9
1.2 Funkce hodnot.....	10
1.3 Hodnotová orientace	10
1.4 Přehled Schwartzovy teorie základních hodnot	11
1.4.1 Schwartzův průzkum hodnot.....	15
1.4.2 Portrét dotazníku hodnot	16
1.5 Ronald Inglehart a postmaterialismus.....	18
2 Teorie feminizmu.....	20
2.1 Feminismus	20
2.1.1 Periodizace feminizmu	20
2.1.2 Proudů feminizmu	22
2.2 Gender a feminizmu	23
2.2.1 Sociologie a gender	24
2.2.2 Strukturální funkcionalismus a gender.....	25
2.3. Trojí břemeno.....	25
2.3.1 Žena, domácnost a zaměstnání	26
3 Praktická část.....	28
3.1 Chí-kvadrát test.....	30
3.2 Základní výzkumná otázka a výzkumné hypotézy	30
3.2.1 Výzkumné hypotézy.....	30
3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	31
3.4 Analýza otázek týkajících se rodiny a rodinného života.....	33
3.4.1 <i>Mít zaměstnání je pro ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou.</i>	33

3.4.2 Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.	34
3.4.3 Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.....	35
3.4.4 Jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti.....	37
3.4.5 Muži by měli mít stejně velkou odpovědnost za domácnost a děti jako ženy	38
3.4.6 Předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná.	40
3.4.7 Lidé by se měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne	41
3.4.8 Otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky	42
3.4.9 Žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání	43
3.4.10 Manželství je zastaralá instituce	44
3.4.11 Zaměstnání je dobrá věc, po čem však většina žen opravdu touží, je domov a děti.	46
3.4.12 Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.....	47
3.4.13 Je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni	48
3.5 Odpovědi na výzkumnou otázku a výzkumné hypotézy	49
Závěr	52
Zdroje.....	53

Úvod

Již delší dobu kolem sebe pozoruji nebo slýchávám, že mladší ženy v dnešní době pouštějí od tradičních hodnot. Například že ženy častěji upřednostňují kariéru a s tím spjaté vzdělání před tradičnějším způsobem života, kdy žena odsouvá určitou seberealizaci, stává se ženou v domácnosti a veškerý svůj život oddává své rodině. Což mě přivedlo k nápadu zjistit, jaké jsou základní rozdíly v hodnotách a životních cílech mezi generacemi žen.

Pokud odhalím základní rozdíly v myšlení a hodnotách mezi generacemi žen, snadněji pochopíme jejich cíle a plány, což by mohlo posloužit jako základ pro další výzkum v této oblasti či vznést diskuzi v oboru sociologie.

Hlavním cílem bakalářské práce je tedy zjistit, jaké základní rozdíly existují mezi hodnotovými orientacemi a životními cíli žen z nejmladší generace a jak se odlišují od hodnotových orientací a životních cílů žen z nejstarší současné generace.

Původním plánem bylo výzkum provést pomocí kvalitativní metody, ve které jsem chtěla vést rozhovory se ženami z nejstarší a nejmladší generace. Kvůli koronavirové krizi by bylo obtížné provést rozhovory s nejstaršími ženami, a tak jsem se za pomoci pana docenta rozhodla, že výzkum zrealizuji pomocí sekundární analýzy dat.

V první kapitole se zabývám pojmy jako hodnota a hodnotová orientace a snažím se o vysvětlení teorie hodnot podle Shaloma H. Schwartz a Roberta F. Ingleharta. Klíčovou částí je v této práci kapitola o feminismu, kde se konkrétně zabývám jeho vznikem, co to vůbec feminismus je a jaké jsou jeho podoby. Je zde také vyobrazeno, jak dříve společnost nahlížela na úlohu žen a jak je tomu nyní, jakými změnami ženy čelily a čemu čelí dnes.

V praktické části používám metodu sekundární analýzy dat. Data jsem získala z Českého sociálněvědního datového archivu (ČSDA), z Evropského výzkumu hodnot. Díky tomuto archivu mám k dispozici velké množství dat, se kterými mohu dále pracovat. Vybrala jsem si data, která se zaměřují na hodnoty rodiny a práce, a na základě těchto dat a teorie jsem stanovila 13 výzkumných hypotéz, které zároveň odpovídají na mou hlavní výzkumnou otázku. Pro lepší přehlednost jsem vytvořila podkapitulu, kde je souhrn všech výsledků a zároveň zde odpovídám na hlavní výzkumnou otázku a výzkumné hypotézy.

1. Hodnoty a hodnotová orientace

1.1 Hodnoty

Pojem hodnota slýcháváme už od raného věku a s hodnotou a hodnocením od brzkého věku pracujeme. Denně hodnotíme situace, lidi, jejich postoje, různé události a denně jednáme tak, jak si myslíme, že je nejlepší. Stanovené hodnoty má jedinec, skupina, národ nebo kultura.

Naše hodnoty jsou produktem naší zkušenosti a vyhodnocení a podle Prudkýho jsou zároveň zdrojem pro další hodnocení a poznávání [Prudký 2009]. Každý člověk je determinovaný společností a kulturou.

Navíc se během našeho života hodnoty přirozeně mění.

Jeden z pohledů na hodnoty je, že co uspokojí naši potřebu, je hodnotné. „Klasická politická ekonomie tedy chápe hodnotu jako schopnost nějakého předmětu odpovídat potřebám individua...“ [Prudký 2009: 42]. Psychologie vnímá hodnotu například jako cíl, o který jedinec usiluje. A Velký sociologický slovník nás seznamuje s tím, že například R. Lautman rozlišil v roce 1981 až 180 odlišných definic tohoto pojmu [Petrušek, Maříková, Vodáková 1996].

Pojem hodnota se používá v mnoha souvislostech a řada autorů uvádí různé definice, avšak stále ještě „neexistuje konsensus v pojetí hodnot“ [Prudký 2009: 85]. Pokaždé se ale má na mysli něco podstatného pro existenci jevu či procesu, o jehož hodnotách se diskutuje [Prudký 2009].

Prudký definoval základní rozlišení hodnot [ibid.: 184].

- a) hodnoty jako objekty zájmu
- b) hodnoty jako pozitivní či negativní postoje
- c) hodnoty jako cíle
- d) hodnoty jako nástroje orientace
- e) hodnoty jako kritéria rozlišení

„...hodnoty jsou pojmy nebo přesvědčení vztahující se k žádoucím cílům, nebo jsou zdrojem chování, které přesahuje specifické situace a řídí výběr cílů, nebo slouží jako kritéria posouzení chování a jevů...“ [ibid.: 184].

1.2 Funkce hodnot

Hodnoty jedince a hodnoty společenské se navzájem ovlivňují a doplňují, a tak je to i s jejími funkcemi. Společnost tvoří jedinci, kteří mají vlastní zkušenosti a díky nim se člověku v průběhu života mění cíle a hodnoty. Avšak cíle a jejich naplnění ovlivňuje společnost. Člověk díky své stanovené hodnotě, se kterou se ztotožňuje, dokáže potlačit dokonce i biologické potřeby, což může vést k určité sociální změně. [Prudký 2009].

Prudký se snažil rozlišit funkce hodnot ve společnosti [Prudký 2009: 45].

- a) stavební kameny kultury
- b) součástí utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů
- c) jeden z definičních znaků osobnosti
- d) zdroj motivace chování
- e) součástí identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo k instituci
- f) zdroje sociální a kulturní soudržnosti
- g) zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti
- h) atribut morálky
- i) základy politických filozofií a ideologií

1.3 Hodnotová orientace

Hodnotovou orientaci můžeme poznat podle postojů, mínění a názorů jedince.

Velehradský uvádí i několik myslitelů, kteří definují pojem hodnotová orientace.

Například Zotovová a Bobněvová uvádějí: „...hodnotová orientace vystupuje jednak jako konkrétní projev vztahu osobnosti k vnějšímu světu, jednak jako systém norem, které regulují chování osobnosti v každém konkrétním případě.“

[Velehradský 1978: 65]. A Zdravomyslov a Jadov píše: „Hodnotové orientace jsou důležitou komponentou struktury osobnosti, v nichž se jaksí shrnuje celá životní zkušenost, kterou osobnost získala ve svém individuálním vývoji...“ [ibid.: 65].

Hodnotové orientace se postupem času u každého člověka mění. Závisí to na jeho osobních zkušenostech a na společnosti, která daného člověka ovlivňuje.

Sak díky svému výzkumu dal dohromady faktory tvořené určitými hodnotami z nichž sestavil sedm typů hodnotových orientací [Sak 2000: 78-]

- a) egoisticko–materialistická hodnotová orientace – majetek, plat, společenská prestiž, úspěšnost v zaměstnání
- b) profesně-rozvojová hodnotová orientace – vzdělání, rozvoj vlastní osobnosti,

- zajímavá práce, úspěšnost v zaměstnání
- c) reprodukční-hodnotová orientace – životní partner, rodina a děti, láska
 - d) globální hodnotová orientace – zdravé životní prostředí, mír, propojení
 - e) liberální hodnotová orientace – svoboda, demokracie, soukromé podnikání
 - f) sociální hodnotová orientace – politická angažovanost, prospěšné práce, společenská prestiž
 - g) hédonistická orientace – koníčky, zájmy, přátelství, láska

1.4 Přehled Schwartzovy teorie základních hodnot

„Shalom Schwartz je jedním z autorů, který přišel s vlastním pojetím hodnot a podařilo se mu jej aplikovat v mnoha výzkumech, prováděných na specifických populacích (například studenti, věřící různých náboženství), tak i na vzorcích reprezentativních za celé státy... [Vávra 2007: 15]

Již od počátku byly hodnoty ústředním konceptem v sociálních vědách.

Nedávná teorie [Schwartz 1992; Smith & Schwartz 1997 citován in Schwartz 2012: 3] se týká základních hodnot, které uznávají lidé ve všech kulturách. To identifikuje deset motivačně odlišných typů hodnot a specifikuje dynamické vztahy mezi nimi. Některé hodnoty jsou ve vzájemném konfliktu, například benevolence a moc, zatímco jiné jsou kompatibilní, například konformita a bezpečí. Struktura hodnot odkazuje na tyto vztahy konfliktu a na shody mezi hodnotami. Hodnoty jsou podobně strukturovány napříč kulturně rozmanitými skupinami. To naznačuje, že existuje univerzální uspořádání lidských motivací. Ačkoli povaha hodnot a její struktura mohou být univerzální, jednotlivci a skupiny se podstatně liší v relativním významu, který přisuzují hodnotám. To znamená, že jednotlivci nebo skupiny mají různé hodnotové priority nebo hierarchie.

Když pomyslíme na naše hodnoty, přemýšlíme o tom, co je pro nás v životě důležité.

Schwartzova teorie hodnot přijímá koncepci hodnot, která specifikuje šest hlavních rysů, které jsou obsaženy ve spisech mnoha teoretiků.

1. Význam hodnot je neoddělitelně propojený s tím, jak je jimi člověk ovlivňován

Jsou úzce spojeny s pocity.

Například pokud člověk cítí, že jsou jeho hodnoty ohroženy, začne cítit strach nebo obavy.

2. **Hodnoty odkazují na žádoucí cíle a motivují jednání**

K dosažení těchto cílů jsou motivováni lidé, pro které jsou sociální řád, spravedlnost a vstřícnost důležitými hodnotami.

3. **Hodnoty nezávislé na konkrétní akci a situaci, nejsou tedy tolik podmíněny kontextem jako postoje a normy**

Poctivost a upřímnost jsou hodnoty, které mohou být důležitý např. na pracovišti nebo ve škole, v podnikání nebo v politice, mezi přáteli nebo cizími lidmi.

Tyto vlastnosti odlišují hodnoty od norem a postojů, které se obvykle vážou na konkrétní akci, objekty nebo situaci.

4. **Hodnoty sloužící jako standardy nebo kritéria k poměrování dalších jevů a dějů ve světě, které kolem sebe pozorujeme**

Tyto hodnoty nám umožňují stanovit si postoje vůči určitým politikám, lidem a událostem.

Lidé se rozhodují, co je dobré nebo špatné, oprávněné nebo nezákonné a jestli jim to za to stojí, nebo se tomu mají vyhnout, na základě přesvědčení a pocitů spojených se svými hodnotami.

5. **Hodnoty jsou seřazeny podle důležitosti vůči sobě navzájem**

Hodnoty lidí tvoří uspořádaný systém priorit, který je charakterizuje jako jednotlivce.

Přisuzují větší důležitost úspěchu nebo spravedlnosti? Novým věcem nebo tradicím?

Tato hierarchie také odlišuje hodnoty od norem a postojů.

6. **Relativní důležitost více hodnot (jejich hierarchické pořadí) vede k jednání**

Jakýkoli postoj nebo chování má obvykle důsledky pro více než jednu hodnotu.

Například návštěva kostela může vyjadřovat a podporovat hodnoty tradice a konformity. Může ale také signalizovat zřeknutí se hodnoty odpočinku a užívání si.

Poměr, v jakém tyto navzájem se vylučující hodnoty směňujeme, určují naše

postoje, jednání a chování. Hodnoty ovlivňují jednání, pokud jsou v určitém kontextu relevantní, a zároveň pokud jsou pro člověka důležité.

Uvedených šest rysů jsou vlastnosti všech hodnot. To, co je od sebe odlišuje je cíl nebo motivace, kterou vyjadřují.

Teorie hodnot definuje deset hodnot podle jejich motivace. Tyto hodnoty jsou pravděpodobně univerzální, protože vycházejí z jedné nebo více než ze tří základních potřeb lidské existence, se kterými pomáhají se vypořádat. Platnost tohoto tvrzení nezávisí na způsobu, jakým měříme hodnoty.

Budeme si definovat každou z deseti hodnot z hlediska obecného cíle, který vyjadřuje.

V závorkách se bude uvádět konkrétnější význam hodnot.

1. **Vlastní směr**

Definice cíle: Nezávislé myšlení a jednání – výběr, tvorba, zkoumání.
(zvědavost, kreativita, svoboda, volba vlastních cílů, nezávislost, sebeúcta, soukromí)

2. **Stimulace**

Definice cíle: Vzrušení, novost a výzva v životě.
(pestrý a vzrušující život, odvážnost)

3. **Hédonismus**

Definice cíle: Potěšení nebo smyslné uspokojení sám sebe.
Hodnoty hédonismu pocházejí z potřeby uspokojení a díky uspokojení být potěšen.
(potěšení, radost ze života, shovívavost)

4. **Úspěch**

Definice cíle: Osobní úspěch prostřednictvím prokázání kompetencí podle sociálních standardů.
Hodnoty úspěchů kladou důraz na prokázání kompetence z hlediska převládajících kulturních standardů, čímž člověk získá sociální souhlas.
(ambice, úspěšnost, schopný, vliv, sebeúcta, sociální uzání)

5. **Moc**

Definice cíle: Sociální prestiž, kontrola nebo dominance nad lidmi a zdroji.
Hodnoty moci i výsledků jsou zaměřeny na společenskou úctu. Úspěch však

hodnoty (např. ambiciózní) zdůrazňují aktivní demonstraci úspěšného výkonu v konkrétní interakci, zatímco hodnoty moci (např. autorita, bohatství) zdůrazňují dosažení nebo zachování dominantního postavení v obecnějším sociálním systému.

6. **Bezpečí**

Definice cíle: Bezpečnost, harmonie a stabilita společnosti, vztahů a stabilita sebe sama.

Hodnoty bezpečí pocházejí ze základních a individuálních a skupinových požadavků [srov. Kluckhohn 1951; Maslow 1965 citován in Schwartz 2012: 6].

(sociální řád, rodinná a národní bezpečnost, umírněnost, zdraví, pocit sounáležitosti)

7. **Konformita**

Definice cíle: Omezení činů, které by mohly ostatním ublížit nebo je rozrušit na základě porušování sociálního očekávání nebo sociální normy. Hodnoty konformity vycházejí z požadavku, aby jednotlivci potlačovali špatné sklony, které by mohly narušit a podkopat hladkou interakci a fungování skupiny.

(poslušnost, sebekázeň, zdvořilost, ctění rodičů a starších lidí, loajlnost, odpovědnost)

8. **Tradice**

Definice cíle: Respekt, oddanost a přijetí zvyků a myšlenek kultury nebo náboženství.

Tradice symbolizují solidaritu skupiny, vyjadřují její jedinečnou hodnotu a přispívají k jejímu přežití [Durkheim 1912/1954; Parsons 1951 citován in Schwartz 2012: 6]. Často mají podobu náboženských obřadů, víry a normy chování.

Hodnoty tradice a konformity jsou si motivačně blízké, protože sdílejí cíl podřídit se sociálně žadaným očekáváním.

(úcta k tradici, pokora, zbožnost, umírněnost)

9. **Shovívavost**

Definice cíle: Zachovávání a zlepšení blahobytu u těch, s nimiž je člověk v častém osobním kontaktu. Hodnoty shovívavosti vyplývají ze základního požadavku na hladké fungování skupiny [srov. Kluckhohn, 1951 citován in Schwartz 2012: 7].

Hodnoty shovívavosti a konformity podporují kooperativní a podpůrné sociální vztahy. Hodnoty konformity ale podporují spolupráci, aby se zabránilo negativním výsledkům pro sebe.

(užitečnost, čestnost, odpouštějící, zodpovědnost, loajálnost, přátelství, láska, smysl života, pocit sounáležitosti).

10. Univerzalismus

Definice cíle: Porozumění, uznání, tolerance a ochrana blaha všech (lidí i přírody).

Hodnoty univerzalismu se odvozují z potřeb přežití jednotlivců a skupin.

Lidé si však tyto potřeby neuvědomují, dokud se nesetkají s ostatními mimo primární skupinu, nebo dokud si neuvědomí nedostatek přírodních zdrojů.

Univerzalismus kombinuje dva podtypy zájmů – blahobyt lidí ve společnosti a ve světě přírody.

(šlechtění, mír, moudrost, jednota s přírodou, ochrana prostředí, duchovní život)

Základní sociální funkcí hodnot je motivovat a řídit chování členů skupin [Parsons 1951 citován in Schwartz 2012: 14]. Rozhodující jsou dva mechanismy. Nejprve hodnoty slouží jako vnitřní ztotožnění pro jednotlivce; zbavují skupinu nutnosti nepřetržité sociální kontroly. Za druhé, lidé se dovolávají hodnot, aby definovali určité chování jako společensky vhodné a aby tím ospravedlnili jejich požadavky na ostatní a to vyvoláním požadovaného chování.

Teorie hodnot platí v populacích po celém světě. Lidé všude na světě zažívají konflikt mezi snahou o otevřenost vůči změnám v hodnotách nebo o zachování hodnot. Zažívají také konflikt mezi prosazováním hodnot sebetranscendence nebo sebevylepšování. Konflikty mezi specifickými hodnotami (např. moc vs. univerzalismus, tradice vs. hédonismus) jsou také téměř univerzální. Jde o popis několika dynamických procesů, které mohou vysvětlit kruhovou strukturu. Tyto procesy mohou ukazovat cestu ke sjednocující teorii lidské motivace.

1.4.1 Schwartzův průzkum hodnot

První systém vyvinutý pro měření hodnot založený na teorii je známý jako Schwartzův hodnotový průzkum [SVS; Schwartz 1992, 2006a citován in Schwartz 2012: 10]. SVS představuje dva seznamy hodnotových předmětů.

První obsahuje 30 položek, které popisují potenciálně žádoucí koncové stavy ve formě podstatného jména.

Druhý obsahuje 26 nebo 27 položek, které popisují potenciálně žádoucí způsoby jednající v přídavném jménu.

Každá položka vyjadřuje vlastnost motivačního cíle jedné hodnoty.

Například 'ROVNOST (stejně příležitosti pro všechny)' je položka univerzalizmu; 'POTĚŠENÍ (uspokojení tužeb)' je položka požitkářství. Respondent hodnotí důležitost každé hodnotové položky „jako hlavní princip v MÉM životě“ na 9 bodové stupnici označené:

- 7 (nejvyšší důležitost)
- 6 (velmi důležité)
- 5, 4 (bez označení)
- 3 (důležité)
- 2, 1 (bez označení)
- 0 (není důležité)
- -1 (protichůdný s mými hodnotami)

Lidé považují většinu hodnot za proměnlivé od mírně až po velmi důležité. Toto nesouměrné měřítko je na horním konci natažené a dole zhuštěné/zestručněné, aby bylo možné mapovat cestu, jak lidé přemýšlejí o hodnotách.

Škála také umožňuje respondentům hlásit odpor k hodnotám, kterým se snaží vyhnout. Toto je obzvlášť potřebné pro mezikulturní studia.

Míra důležitosti každé hodnoty je dána předměty, které jsou navrženy tak, aby podtrhávaly tuto hodnotu. Počet položek k měření každé hodnoty se pohybují od tří (hédonismus) do osmi (univerzalizmus), což odráží koncepční šíři hodnot. Pouze hodnotové položky, které prokázaly téměř rovnocennost významu napříč kulturami v analýzách využívajících vícerozměrné škálování [SSA; Schwartz 1992, 1994, 2006a in Schwartz 2012: 11] a potvrzující faktorová analýza [CFA; Schwartz & Boehnke 2004 citován in Schwartz 2012: 11] je zahrnuta v indexech.

1.4.2 Portrét dotazníku hodnot

Portrét dotazníku hodnot (PVQ) je alternativou k SVS vyvinutému za účelem změřit deset základních hodnot ve vzorku dětí od 11 do 14 let a osob, kteří nechodili na západní školy, které zdůrazňují abstraktní myšlení. Funguje to stejně dobře

s dospělými v reprezentativních národních vzorcích.

PVQ také umožňuje posoudit, zda je teorie hodnot platná nezávisle na metodě měření.

PVQ zahrnuje krátké verbální portréty 40 různých lidí stejného pohlaví [Schwartz 2006a; Schwartz et al. 2001 citován in Schwartz 2012: 11]. Každý portrét popisuje cíle, aspirace nebo přání dané osoby, které bezvýhradně poukazují na důležitost hodnoty. Například: „Vymýšlet nové nápady a být kreativní je pro něj důležité. Rád dělá věci svým originálním způsobem.“ Popisuje člověk, pro kterého jsou důležité hodnoty vlastního směru.

U každého portréту respondenti odpovídají: „Nakolik jste jako tato osoba?“

Odpovědi se pohybují od „velmi mi je podobná“ po „vůbec mi není podobná“.

Respondenti jsou žádáni, aby portrét porovnali spíše sami se sebou než s portrétem.

Slovní portréty popisují každou osobu z hlediska toho, co je pro ni důležité.

Zachycují tedy hodnoty dotyčné osoby, aniž by výslovně označovaly hodnoty jako předmět šetření. PVQ se ptá spíše na podobnost s někým s konkrétními cíli a aspiracemi (hodnotami), než na podobnost s někým s určitými rysy. Stejný termín může odkazovat na hodnotu i vlastnost (např. ctižádost, moudrost, poslušnost).

Avšak lidé, kteří si cení cíle, nemusí nutně vykazovat odpovídající znak; ani ti, kteří vykazují znak, nemusí nutně oceňovat odpovídající cíl. Například lidé mohou oceňovat tvořivost jako hlavní princip v životě, ale ne být kreativní. A někteří tvořiví lidé mohou připisovat malý význam tvořivosti jako hodnotě, která je vede.

Počet portrétů pro každou hodnotu se pohybuje od tří (stimulace, požitkářství, moc) po šest (univerzalismus), což odráží pojmovou šíři hodnot. Skóre důležitosti každé hodnoty je průměrné hodnocení dané těmito položkám. Všechny hodnotové položky prokázaly téměř rovnocennost významu napříč kulturami v analýzách pomocí vícerozměrného škálování [Schwartz 2006a citován in Schwartz 2012: 12].

Kratší 21 položková verze PVQ byla vyvinuta pro použití s reprezentativními národními vzorky ve velkých průzkumech, kdy je časově omezená. Ačkoli spolehlivost měření je zmenšením položek ohrožena, tento nástroj také vykazuje rozumnou a významnou rovnocennost napříč kulturami a značnou prediktivní platnost [Davidov, Schmidte, Schwartz 2008 in Schwartz 2006b citován in Schwartz 2012: 12].

Hodnoty jsou jednou z důležitých, zejména ústředních složek našeho já a osobnosti. Odlišují se od postojů, přesvědčení, norem a rysů. Hodnoty jsou rozhodujícími motivátory chování a postojů [Schwartz 2012].

1.5 Ronald Inglehart a postmaterialismus

Termín postmaterialismus původně nesl „označení syndromu hodnotových preferencí v současných vyspělých západních společnostech vstupujících do jejich postindustriální vývojové fáze“ [Rabušic 2017].

Termín postmaterialismus je složen ze slov post = později a materia = látka, hmota. Tento termín použil v knize Tichá revoluce (1997) politolog Ronald F. Inglehart, který vycházel z faktu, kdy na základě pozorování přišel na to, že generace, která se narodila po 2.světové válce v západních demokratických zemích, byla materiálně zabezpečena, což pak vedlo k tomu, že se uspokojování materiálních a fyziologických potřeb stalo samozřejmostí. Na základě A.H.Maslowovy teorie hierarchie potřeb a D. Bellovy predikce, která říká, že „v postindustriální společnosti, kdy materiální potřeby individua budou naplňovány na vyšší než základní úrovni, budou lidé moci obrátit svou pozornost na zlepšení kvality života“ [Petrušek, Maříková, Vodáková 1996: 810]. R. Inglehart stanovil hypotézu, kde uvádí, že mladší generace bude preferovat postmaterialistické hodnoty, oproti tomu lidé narození mezi válkami, budou preferovat materiální hodnoty. Empirická šetření, která byla realizována prostřednictvím Inglehartovy postmaterialistické škály, potvrdila jeho stanovenou hypotézu.

Díky empirickým studiím je potvrzeno, že v rozvinutých zemích společnost preferuje postmaterialistické hodnoty. „Empirická evidence jasně ukazuje, že společnosti s relativně vysokým podílem postmaterialistů mají významně nižší ekonomický růst (neboť ta přestala být hodnotou), kladou menší důraz na tradiční náboženské normy, zdůrazňují kulturní (a ne ekonomickou) definovanou prestiž.“ [Petrušek, Maříková, Vodáková 1996: 811]

Tzv. Postmaterialistický index nebo taky Inglehartův index zkoumá posun od materialistických po postmaterialistické hodnoty na základě čtyř možností. Ze čtyř uvedených možností respondent vybírá dvě, u kterých si myslí, že jsou důležité pro společnost: [Duffková, Urban, Dubský 2008: 130]

1. Udržení pořádku ve státě
2. Dát lidem větší prostor spolurozhodovat v důležitých veřejných záležitostech

3. Boj proti růstu cen
4. Ochrana svobody projevu

První a třetí možnost jsou indikátory materialistických hodnot. Zatímco druhá a čtvrtá možnost jsou indikátory postmaterialistických hodnot.

Postupně Inglehart rozšířil základní baterii: [Duffková, Urban, Dubský 2008: 130]

1. Dosažení vysokého ekonomického růstu
2. Důraz na silnou (obrannou) armádu
3. Dát lidem větší prostor spolurozhodovat v zaměstnání a jejich komunitách
4. Snaha o upravenější a krásnější města a venkov

První a druhá možnost vyjadřují materialistickou orientaci a třetí a čtvrtá možnost poukazuje na postmateriální hodnoty.

1. Udržení stabilní ekonomiky
2. Směřování k lidštější společnosti, méně neosobní
3. Boj proti kriminalitě
4. Směřování ke společnosti, kde by ideje byly důležitější než peníze

[Duffková, Urban, Dubský 2008: 130]

První a třetí hodnota jsou indikátory materialistických hodnot a druhá a čtvrtá možnost jsou indikátory postmaterialismu. [Duffková, Urban, Dubský 2008]

2 Teorie feminismu

2.1 Feminismus

Feminismus pochází z latinského slova femina, nebo-li žena. Tento myšlenkový směr vychází z přesvědčení o tom, že ve společnosti se ženy nacházejí v horším postavení než muži. Snahou feminismu je například rovnoprávnost žen. Cílem feminismu je to, aby byla žena brána jako individuální osoba se svými právy.

Jednou z prvních feministických ideologií je "hnutí za ženská práva" [Petrušek, Maříková, Vodáková 1996].

„Klasička tohoto hnutí, Teresa Billingtonová-Greigová, definovala v roce 1911 feminismus jako hnutí snažící se reorganizovat svět na základě sexuální rovnosti ve všech lidských vztazích; hnutí, které odmítá rozdíly mezi lidmi, založené na pohlavní příslušnosti, snaží se zrušit všechna sexuální privilegia a rodová omezení, prosazuje uznání společné lidské podstaty pro muže a ženu jako základ zákona a morálky" [Zvěřina 2016].

Feminismus se ve své historii vyznačuje následujícími základními východisky: [Zvěřina 2016]

1. uvědomělý odpor proti předsudkům a ponižování žen ze strany mužů
2. přesvědčení, že mužské a ženské vlastnosti jsou formovány kulturně a nikoliv biologicky
3. prosazování hodnotového systému, který odhaluje kulturní předsudky a omezení v definicích sexuálních rolí a odporuje jim v zájmu ustavení stejných příležitostí pro obě pohlaví

2.1.1 Periodizace feminismu

První vlna feminismu

Probíhala zhruba od konce 18. století až po rok 1930. Ženy chtěly prosadit základní práva, která moderní společnost přisuzovala všem, mužům i ženám, skutečnost však byla taková, že tato práva se vztahovala pouze na muže. Šlo například o základní občanská a politická práva, jako například právo volit, právo na vzdělání a právo na majetek. [Valdrová, Formánková, Rytířová 2004].

Na cestě od feudální po moderní společnost nastalo mnoho změn, které napomohly

k vytvoření dobrého postavení žen ve společnosti a vzniklo to, co sociolog Ulrich Beck označuje jako „moderní feudální řád“. Moderní feudální řád popíral základní moderní principy a představoval jeden ze základních prvků této společnosti [ibid.].

„Vzorem pro moderní evropské zákoníky byl Napoleonův kodex z roku 1804, který napodobovaly další evropské země. Na našem území se jednalo o Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 (tzv. ABGB – Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch), který kupříkladu stanovuje, že:

- manžel je povinen manželku živit
- manželka má právo požívat manželova stavu – po společenském žebříčku se tedy pohybuje ne vlastní prací, ale sňatkem
- manželka je na úřadech zastupována manželem
- otec rozhoduje o výživě a výchově dětí
- manželka je povinna poslouchat manželovy příkazy
- majetková práva má pouze manžel
- při rozluce (která byla velice výjimečná) nesmí žena vychovávat chlapce staršího 4 let či dívku starší 7 let, děti pak automaticky přecházejí do péče otce (kde se o ně stará nějaká jiná žena opět podle jeho příkazů)
- po smrti manžela nemůže být žena jedinou poručnicí dětí, musí se najít spoluporučnick“ [ibid.: 172].

Když se na tento zákoník podíváme dnes, můžeme říct, že Napoleonův kodex bral ženu jako nesvéprávnou bytost. [Valdrová, Formánková, Rytířová 2004].

V Československu dostaly ženy volební právo v roce 1920. V roce 1871 založila Karolína Světlá „Ženský výrobní spolek český“, který měl za cíl vzdělávání žen a jejich zapojení do výdělečné pracovní činnosti. V roce 1903 vznikl „Ženský klub“. V roce 1922 byla Františkou Plamínkovou založena „Ženská národní rada“ [Zvěřina 2016].

Druhá vlna feminismu

Po první vlně feminismu ženské hnutí na nějaký čas utichlo.

Před nástupem druhé vlny feminismu, jejíž počátek se uvádí od vydání knížky Betty Friedanové *Tajemství ženy* (1963), vznikla zásadní díla proměňující uvažování o ženské otázce.

Například v roce 1911 sociolog George Simmel „ popisuje systém tzv. dvojího vládnutí, kdy jedno pohlaví určuje normy, a pak podle nich ještě druhé pohlaví hodnotí.“ [Valdrová, Formánková, Rytířová 2004: 175].

Mnoho motivů se objevuje v díle Simone de Beauvoir, která ve své knize z roku 1949 *Druhé pohlaví* popisuje světy žen a mužů. Podle ní žijí ženy „v režimu obnovování základních životních funkcí“ [ibid.: 176]. „ zatímco muži žijí v „ řádu tvoření, přesahování, v němž za sebou zanechávají trvalé dílo.“ [ibid.: 176].

Ve 30. letech se zvyšoval počet vysokoškolsky vzdělaných žen. Po válce ale došlo k hospodářskému rozmachu, a muži své ženy opět uživili. Muži se však také snažili navrátit si sebevědomí, a tak ženy zahnali zpět do domácností. Tím pádem se začala vracet představa, že žena je nejšťastnější, když pečuje o děti a svého manžela.

V 60. letech vznikla druhá vlna feministického hnutí. Rozmach dostala v roce 1968 v souvislosti s hnutím hippies. Hippies odmítal model uzavřené rodiny - chtěli, aby ženy o sobě rozhodovaly samy.

V druhé vlně feminismu dosáhly ženy práva na potrat a přístup ke všem profesím. Znakem druhé vlny feminismu je zaměření na ženu, příkladem je mateřský feminismus, který „ požaduje, aby se mateřství a kvalitám, které díky němu ženy získávají, se dostalo skutečně významného místa v kultuře i ve veřejném prostoru.“ [ibid.: 180].

2.1.2 Proudý feminismu

Liberální feminismus

Představitelkou tohoto proudu je Betty Friedan. Liberální feminismus navazuje na dílo J.S.Milla a jeho „princip individualismu“, tedy mínění, že každý člověk si je roven. Liberální feminismus se snaží o „rovné volební právo, liberalizaci rozvodových zákonů, dostupnost vzdělání a o liberalizaci antikoncepce a interrupce.“ [Zvěřina 2016]

Socialistický feminismus

Je také nazýván jako Marxistický feminismus. Cílí především na ekonomickou stránku, na přístup žen k zaměstnání a tím pádem i k finančním zdrojům, k čemuž jim má dopomoc socialismus, který ženám zaručí rovnoprávnost.

Radikální feminismus

Radikální feminismus poukazuje především na patriarchální uspořádání naší

společnosti, což způsobuje společenské utlačování a sexuální vykořisťování žen muži. „Radikální feministky tvrdí, že rozdíly mezi muži a ženami se musejí postupně stírat. Prosazují společný rodový základ lidského jedince bez rozdílu pohlaví - "androgynii"“ [ibid.].

Kulturní feminismus

Cílem kulturního feminizmu je apolitická kultura v centru se ženou. Ženským nepřítelem je muž, a tak se kulturní feministky často oddávají představám o superioritě (nadřazenosti) žen nad muži [ibid.].

2.2 Gender a feminismus

Pojem gender je dnes užíván relativně často, slycháváme například pojmy jako jsou genderová studia, genderová identita, genderová (ne)rovnost nebo genderová role.

Ale co to vlastně gender je?

Můžeme říct, že pohlaví má, na rozdíl od genderu, biologický smysl. Gender je představa o vlastnostech a o určitém typu chování na základě pohlaví. Například jste-li žena, lidé u vás budou předpokládat, že budete spíše empatická, starostlivá, závislá a více citově založená, budete mít větší smysl pro detail a krásu.

Nebo jste-li muž, lidé u vás budou předpokládat, že budete nezávislý, ambiciózní, soupeřivý a technicky zdatný.

Ráda bych poukázala na genderový stereotyp.

Stereotyp je zjednodušený popis určité společenské skupiny. Genderový stereotyp je představa o tom, „... jak má vypadat „maskulinní muž“ nebo „femininní žena“.“ [Renzetti 2003: s.20]

„O takových stereotypech lidé obvykle uvažují bipolárně, tedy tak, že normální muž nenese žádné rysy ženskosti a naopak [Deaux a Kite 1987 citován in Renzetti 2003: 20]. Genderové stereotypy jsou univerzálně platné, neboť se předpokládá, že charakteristiky tvořící genderový stereotyp sdílejí všichni příslušníci daného pohlaví“ [Renzetti 2003: s.20] .

Feministický pohled na gender je takový, že gender je něco, co vytvořila a jedince naučila společnost. Nemyslí si, že je to něco vrozeného. Feministická sociologie ukázala, že „většina toho, co jsme dosud chápali jako zkoumání společnosti, je ve skutečnosti jen mužským zkoumáním mužské části společnosti“ [Millman a Kanter 1975, s. 8 citován in Renzetti 2003: 32].

2.2.1 Sociologie a gender

Nejprve si řekněme, co je to sociologie. V doslovném překladu je sociologie věda o společnosti. Tato definice ovšem vyžaduje přesnější výklad, protože vědu o společnosti můžeme chápat i jako historii nebo politickou ekonomii...

[Bauman 1965]. Podle Baumana lze sociologii definovat jako „...jistý soubor poznání a jisté obvyklé metody, které tohoto poznání využívají a zároveň je rozšiřují.“ [ibid.: 8]

Základními sociologickými problémy podle Giddense jsou zejména: [Petrušek 2009: 21]

1. vymezení předmětu sociologie
2. vztah jedince a kultury
3. typy společností, jež charakterizují jednotlivé dějinné etapy a do nichž se lidé dříve a nyní rodili a rodí
4. interakce (vzájemný styk mezi lidmi v každodenním životě)
5. člověk je „dvojlomná bytost“ – je bytostí biologickou a sociální
6. lidé žijí v malých sociálních skupinách, z nichž nejvýznamnější je rodina
7. sociální život se řídí pravidly a normami a každá společnost vyžaduje jistou míru konformity
8. rasová a etnická příslušnost
9. sociální nerovnost – považován za klíčový problém sociologie
10. organizace a instituce a způsob jejich řízení (např. byrokracie)
11. práce, pracovní činnost a výrobní proces
12. městský životní styl
13. masová média a jejich vliv na společnost
14. sociální hnutí
15. globalizační procesy

Renzetti uvádí definici sociologie jako „...vědecké poznání lidských společností a kultur a společenského chování“ [Renzetti 2003: 22].

Sociologie je multiparadigmatická věda, tedy věda s mnoha modely či vzorci přijímaného myšlení, avšak v určité době je jistá tendence k převaze jednoho paradigmatu nad jiným. V období 40. až 60. let 20. století převažovalo v sociologii paradigma strukturálního funkcionalismu. Strukturální funkcionalismus významně ovlivnil výzkum v oblasti genderu [Renzetti 2003].

2.2.2 Strukturální funkcionalismus a gender

Strukturální funkcionalisté mimořádně ovlivnili výzkum v oblasti genderu.

„Strukturálněfunkcionalistické paradigma zobrazuje společnost jako stabilní, uspořádaný systém, jehož členové ve své většině sdílejí týž soubor hodnot, přesvědčení a očekávání, tj. sdílejí určitý společenský konsensus. Sám sociální systém se přitom skládá ze vzájemně provázaných částí, které svým společenským působením udržují společnost...“ [Renzetti 2003: 23].

Strukturální funkcionalisté vycházejí z faktu, že muži a ženy jsou fyzicky odlišní. Ženy dokážou porodit dítě a kojit ho a muži jsou silnější a většího vzrůstu. Tyto základní odlišnosti vedou podle funkcionalistů ke vzniku genderových rolí. A právě ženská genderová role byla omezena jen na reprodukční a domácí roli. Mužská role je vymezena zase rolí ochránce a živitele rodiny. K tomuto tématu se vyjádřil teoretik funkcionalismu [Parsons 1995: 23 citován in Renzetti 2003: 23]: „Podle našeho názoru spočívá základní vysvětlení dělby rolí mezi biologickými pohlavími ve skutečnosti, že porod a kojení dětí vytváří základ pro silnou vazbu mezi matkou a malým dítětem; ta sama pak vytváří základ pro to, aby se muž, jsa těchto rolí zproštěn, soustředil na alternativní činnost-tedy na zajištění živobytí.“ [Renzetti 2003: 23].

Strukturální funkcionalisté uvádějí, že žena v mnoha ohledech udržuje společnost, například rodí děti, vychovává a vzdělává je a mužům a dětem je citovou oporou. Na druhou stranu, najde se i řada funkcionalistů, kteří tradiční ženskou roli znehodnocují, jsou to pro ně pouze povinnosti a uvádějí do popředí muže, jakožto vůdce svých rodin.

Podle funkcionalistů jsou genderové rozdíly přirozené, biologicky dané a nedají se měnit [Renzetti 2003].

2.3. Trojí břemeno

Trojí břemeno vzniklo, jakmile ženám byla připisována starost o domácnost, výchova dětí a práce na plný úvazek. To vše přišlo s formálním zrovnoprávněním žen.

„ Výzkum z 60. let ukázal, že žena se dvěma dětmi strávila denně v průměru devět hodin prací a dojížděním, pět a půl hodiny nakupováním a starostí o domov, hodinu a půl s dětmi, hodinu a 40 minut měla pro sebe a šest hodin věnovala spánku. Její manžel měl denně o čtyři hodiny času navíc než ona.“ . [Hanáková 2015: 61].

Pochopitelně takový nápor nebyl bez nevšimnutí. Československé ženy a řada expertů, kteří se zaměřovali na výchovu dětí, chtěli matkám pomoci. Například Československý svaz žen roku 1968 požadoval, aby stát ženy více finančně podporoval, a tím by žena mohla zůstat doma, vychovávat děti a starat se o domácnost [Hanáková 2015]. Jiní chtějí, aby se žena vrátila zpátky do domácnosti ze dvou důvodů:

1. Nedostatky ve výchově, nevěra v manželství a rostoucí rozvodovost, to vše způsobuje zaměstnanost žen.
2. Únava, horší zdravotní stav a přetížení, to často postihuje ženy pracující v průmyslu.

Ekonomická činnost žen je výplodem moderní společnosti. Na druhou stranu část obyvatelstva a skupina vědců považuje zaměstnanost matek za negativní jev a anomálii. Zhruba na počátku 60. let začala část společnosti doporučovat vyloučení žen s nižšími příjmy, které vychovávaly děti, z pracovního procesu. Tímto vyloučením se dral na povrch maloměstský model ženy, která není ekonomicky aktivní a dělá to, k čemu byla předurčena. Na základě toho se pozornost ubrala k růstu platů u mužů, kteří živí rodiny. Postupně se ekonomicky aktivních žen společnost zbavovala tím, že byla veřejně „... označována za přežitě ideologické dogma marxismu-leninismu“ [Bauerová 1974: 124].

Snahou socialistického státu byla rovnost pohlaví v pracovní sféře, která postupně převládala v tlak na ženy, aby chodily do zaměstnání. Na druhou stranu byl v 60. letech kladen důraz na svobodu volby a zároveň začal být vyvíjen tlak na ženy, aby zůstaly doma s dětmi.

Socialistický stát se nesnažil přehodnotit role mužů v domácím prostředí a ani neumožnil, aby oba rodiče našli soulad v profesním a rodinném životě. A tak jejich sliby o rovnosti mezi oběma pohlavími byly nesplnitelné [Hanáková 2015].

2.3.1 Žena, domácnost a zaměstnání

Až do 18. století žena nebyla tolik spjata s domácími pracemi, ale spíše obstarávala dobytek a pole a to většinou daleko od domova. Jakmile měla postaráno o vnějšek domu, přišel na řadu vnitřek domu a jeho úklid. Pokud se jednalo o děti, tak na ty žena neměla tolik času, takže často nechávala děti plakat v kolébce, zatímco obdělávala pole. Manželky obchodníků často pomáhaly manželům při práci, a tak

nechávaly své děti na starost chůvám. V polovině 19. století se francouzské ženy věnují podnikům, obchodu a účetnictví, ale také se věnují domácím pracím. V průběhu 19. století se vytváří normativní model „zavřené“ manželky. V Anglii se v roce 1851 při sčítání lidu objevila nová kategorie „žena v domácnosti“.

[Lipovetsky 2007]. „Moderní žena v domácnosti nepředstavuje jen společenskou pozici, ale také určitou morálku, normativní vizi ženy, laické náboženství matky a rodiny. Vynořuje se nová kultura stavějící na piedestal ženské úkoly, které kdysi zůstávaly ve stínu, a idealizují manželku-matku v domácnosti, která svůj život věnuje dětem a rodinnému štěstí. V důsledku nauky o „oddělených sférách“ dochází k radikálnímu rozdělení práce a rodiny: muži je přisouzena profesní oblast, ženě pak „home, sweet home“.“ [ibid.: 224].

V 60. letech 20. století vydala Betty Friedanová 1,5 milionů výtisků knihy *Oklamaná žena*. V této knize B. Friedanová poukazuje na ne až tak šťastný život žen v domácnostech, jak si doposud lidé mysleli, že ženy zažívají. *Oklamaná žena* znázorňuje ženy v domácnostech a jejich prázdnotu, jejich prožívanou samotu, úzkosti a jejich existencionální krizi. Touto knihou odstartovala značná kritika ideálu ženy v domácnosti. Ženy se tak rozhodnou, že je nutné odstranit odsouzení žen k domácímu zotročení a takového rozdělení rolí podle pohlaví. „Obraz manželky a matky domu, který kdysi ztělesňoval kolektivní sen, se nyní stává pro nové, revoltující ženy synonymem noční můry.“ [ibid.: 235]

Se vznikem nové kapitoly v ženských dějinách, přichází nový postoj ke vzdělávání žen. Dříve dívka studovala, aby si na univerzitě našla manžela, a pak ze studií odešla. „V polovině padesátých let opouštělo ve Spojených státech 60% studentek univerzitu, aby se vdaly, a ve Francii roku 1962 skoro každá druhá žena, která vlastnila diplom vyššího vzdělání a byla mladší 40 let, nevykonávala žádné zaměstnání.“ [ibid.: 245] Nyní je tomu jinak - nyní dívky studují, aby si našly dobré zaměstnání a zajistili si finanční nezávislost.

Pokud se podíváme například na rodiče v 60. letech, tak ti chtějí, aby jejich dcera měla stejné příležitosti jako jejich syn. Zkrátka aby mohly studovat, našly si takovou práci, která je bude naplňovat a aby mohly odstartovat ambiciózní profesní kariéru. [ibid.]

Také díky industrializaci, tedy na začátku 19. století, se rozšířila placená ženská práce. Například se uvolnilo více placených míst v továrnách, kde ženy začaly pracovat, což se spojovalo se sexuálním uvolněním a úpadkem rodiny, a to bylo neslučitelné s přirozeným posláním ženy. [ibid.]

Stále více žen nepřestává pracovat po svatbě či po narození dítěte. Dnes už je považováno za normu, že oba partneři pracují. „Tento fenomén nezavádí hluboké změny pouze do profesní oblasti, ale také do vztahu dívek ke studiím, do vztahu mezi pohlavími a do mocenských poměrů v partnerské dvojici.“ [ibid.: 220] Ženy se stále více chtějí osobnostně vyvíjet ve svém zaměstnání, stalo se to jejich hodnotou a nástrojem k naplnění, neboť to není něco, co jim bylo dáno, ale co si samy zvolily a co chtějí dělat. Můžeme říct, že ženy si dnes pokládají za cíl spíše zdolání profesního světa, kterého dosáhnou pomocí svých zásluh a svým talentem a otevřou se tak společenskému životu a zároveň uniknou tomu domácímu [Lipovetsky 2007].

Dnes sice ženy pracují, ale jejich práce je často méně placená a podhodnocena, proto je jejich primární zodpovědnost domácnost a péče o děti a muže. A tak se žena nachází v pozici, kdy vykonává v podstatě dvě směny a získává za to menší odměnu [Renzetti 2003]. Můžeme také říct, že dnes je zapotřebí, aby žena pracovala, neboť nabídka zboží, služeb a zábavy roste, a tím pádem se zvyšují finanční výdaje. Navíc konzumní společnost, ve které dnes žijeme, neuznává ženu v domácnosti. Tato nová kultura je zaměřená na rozkoš, zábavu, svobodnou vůli a na sex [Lipovetsky 2007].

3 Praktická část

Ve své praktické části používám sekundární analýzu dat. Pracuji s daty z Českého sociálněvědního datového archivu (ČSDA), z Evropského výzkumu hodnot z roku 2008. Tento výzkum byl součástí projektu European Value Study. Cílem výzkumu je mezinárodní srovnání hodnot a postojů a jejich změny v evropských zemích.

Hlavním tématem výzkumu jsou hodnoty, životní cíle, rodina, práce, sociální problematika, gender a náboženství. Hlavním výzkumníkem byl Ladislav Rabušic. Sběr byl proveden metodou CAPI (Computer Assisted Personal Interviewing).

Výzkum byl prováděn v České republice na vzorku 1821 respondentů ve věku nad 18 let. Celkem se výzkumu zúčastnilo 992 žen a 810 mužů. Pro svoji analýzu jsem použila data týkající se osob ve věku 19 až 80 let a žen v nejvyšší věkové kategorii

60-81 let, kterých bylo v datovém souboru 311, a nejnižší věkové kategorii 19-40 let, kterých bylo 323.

Použila jsem následující proměnné, ve kterých jsou uvedeny stupně souhlasu s následujícími výroky:

1. Žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání
2. Manželství je zastaralá instituce
3. Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí
4. Je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni
5. Lidé by se měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne
6. Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná
7. Předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná
8. Zaměstnání je dobrá věc, po čem však většina žen opravdu touží, je domov a děti
9. Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu
10. Mít zaměstnání je pro ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou
11. Jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti
12. Otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky
13. Muži by měli mít stejně velkou odpovědnost za domácnost a děti jako ženy

V sekundární analýze se zaměřuji na porovnávání názorů a postojů žen z dvou generací. Konkrétně porovnávám postoje k rodině a rodinnému životu žen ve věku 19-40 let a ve věku 60-81 let. Porovnávám tedy postoje a názory žen narozených v letech 1927 až 1948 s postoji a názory žen narozených v letech 1968 až 1989.

Pro vytvoření širšího rámce porovnávání postojů těchto dvou generací žen vycházím z porovnání názorů všech dotázaných mužů a žen. Tento rámec mi dovoluje lépe posoudit velikost rozdílů v názorech dvou o dvacet let věkově vzdálených generací žen.

Vytvořila jsem kontingenční tabulky s jednotlivými proměnnými, a pomocí statistického testu chí-kvadrát jsem zjišťovala statistickou významnost rozdílů mezi respondenty podle pohlaví a věkových skupin žen.

3.1 Chí-kvadrát test

Chí-kvadrát je statistický test, který umožňuje určit, zda je rozdíl mezi skupinami statisticky významný. Výsledkem testu chí-kvadrát je velikost pravděpodobnosti shody odpovědí porovnávaných skupin respondentů. Velikost pravděpodobnosti je uveden hodnotou „p“, která umožňuje posoudit významnost statistických rozdílů mezi způsoby, jakými odpověděly na otázky jednotlivé skupiny dotázaných. Protože hodnota „p“ vyjadřuje míru shody mezi skupinami, vyšší hodnoty „p“ znamenají větší shodu a nízké hodnoty „p“ znamenají neshodu, tedy rozdíl v odpovědích. Test chí-kvadrát je univerzální statistický test, proto jsou určeny dvě rozdílné hodnoty „p“ pro přírodní a společenské vědy, které stanovují hraniční velikost pravděpodobnosti. Pokud je hodnota „p“ větší jako 0,05, rozdíl mezi způsoby, jakými odpovídají skupiny respondentů, se statisticky významně neliší. Pokud je hodnota „p“ menší než 0,05, je rozdíl mezi způsoby, jakými odpovídají na otázky skupiny respondentů v sociálních vědách považován za statisticky významný.

3.2 Základní výzkumná otázka a výzkumné hypotézy

Moje základní výzkumná otázka zní:

Jaké základní rozdíly existují mezi hodnotovými orientacemi a životními cíli žen z nejmladší generace a jak se odlišují od hodnotových orientací a životních cílů žen z nejstarší současné generace?

3.2.1 Výzkumné hypotézy

H1: Více mladších, než starších žen si myslí, že díky práci se ženy mohou stát nezávislými.

H2: Mladší ženy si oproti starším ženám myslí, že pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.

H3: Ženy z nejstarší generace si oproti mladším ženám myslí, že být ženou v domácnosti je stejně naplňující jako práce za mzdu.

H4: Spíše mladší ženy souhlasí s názorem, že jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti.

H5: Mladší ženy si na rozdíl od starších žen myslí, že muži by měli mít stejně velkou zodpovědnost za domácnost a děti.

H6: Spíše starší ženy souhlasí s názorem, že předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná.

H7: Ženy obou pohlaví mají stejný názor na to, zda by se lidé měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne.

H8: Spíše mladší ženy souhlasí s tvrzením, že otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky.

H9: Starší ženy si oproti mladším ženám myslí, že ženy musí mít děti.

H10: Mladší generace žen si oproti starší generaci myslí, že manželství je zastaralá instituce.

H11: Ženy z obou generací si myslí, že zaměstnání je dobrá věc, ale opravdu žena touží po tom, mít děti a domov.

H12: Spíše starší ženy si myslí, že manželství je předpokladem štěstí.

H13: Mladší ženy, oproti starším, ve většině případů souhlasí s názorem, že je v pořádku, aby spolu dva lidé žili, aniž by byli sezdáni.

3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Datový soubor, který analyzují má následující složení podle věku a pohlaví respondentů.

	Cases					
	Valid N	Percent	Missing N	Percent	Total N	Percent
Věk a pohlaví respondenta	1774	98,40%	28	1,60%	1802	100,00%

V souboru je N=1802 respondentů (Total N)

U některých respondentů chybí údaj o věku – 28 respondentů (Missing N)

Všech respondentů, mužů i žen, u kterých známe jejich věk, je 1774 (Valid N)

Total N = valid N + Missing N

Složení všech respondentů (Total N) podle pohlaví

	Frequency	Percent
Muž	810	45
Žena	992	55
Total	1802	100

Zkoumanými podsoubory jsou dvě skupiny. První skupina jsou muži, těch je 810 (45%). Druhou skupinou jsou ženy, těch je 992 (55%).

Analyzované podsoubory žen

	Frequency	Percent
Ženy 19-40 let	323	50,9
Ženy 60-81 let	311	49,1
Total	634	100

Zkoumanými podsoubory jsou dvě skupiny žen. První skupina jsou ženy ve věku 19-40 let, těch je 323 (51%). Druhou skupinou jsou ženy ve věku 60-81 let, těch je 311 (49%).

3.4 Analýza otázek týkajících se rodiny a rodinného života

3.4.1 Mít zaměstnání je pro ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou.

Znění otázky v dotazníku:

Lidé hovoří o měnících se rolích dnešních mužů a žen. Pro každý z následujících výroků mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte.

Tabulka č.3 Mít zaměstnání je pro ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou						
		Mít zaměstnání je pro ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou.				Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Muži 19-80 let	Count	141	425	143	13	722
		36,0%	45,1%	46,7%	39,4%	43,2%
Ženy 19-80 let	Count	251	517	163	20	951
		64,0%	54,9%	53,3%	60,6%	56,8%
Total	Count	392	942	306	33	1673
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
						p=0,009

Ženy statisticky významně častěji souhlasí s výrokem, že mít zaměstnání je pro ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou, než muži. Nejvýraznější rozdíl mezi skupinou mužů a žen je u rozhodného souhlasu s tímto výrokem.

Tabulka č.4 Mít zaměstnání je pro ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou						
		Mít zaměstnání je pro ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou				Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Ženy 19-40 let	Count	85	159	56	8	308
		54,10%	49,50%	49,60%	53,30%	50,80%
Ženy 60-81 let	Count	72	162	57	7	298
		45,90%	50,50%	50,40%	46,70%	49,20%
Total	Count	157	321	113	15	606
		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
						p = 0,798

Rozdíl mezi oběma generacemi žen v souhlasu s výrokem „Mít zaměstnání je pro

ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou“, není statisticky významný. S tímto výrokem souhlasí stejné podíly žen v obou porovnávaných věkových kategoriích. Na rozdíl od shody mladší a starší generace žen o významu zaměstnání pro osobní nezávislost ženy, existuje v této otázce obecný rozdíl s názorem mužů, kteří méně často souhlasí s výrokem „Mít zaměstnání je pro ženu nejlepší způsob, jak být osobně nezávislou.“

3.4.2 Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.

Znění otázky v dotazníku:

Lidé hovoří o měnicích se rolích dnešních mužů a žen. Pro každý z následujících výroků mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte.

Tabulka č.5 Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná						
		Pracující matka				Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Muži 19-80 let	Count	174	413	145	25	757
		38,1%	46,7%	47,5%	35,7%	44,1%
Ženy 19-80 let	Count	283	472	160	45	960
		61,9%	53,3%	52,5%	64,3%	55,9%
Total	Count	457	885	305	70	1717
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
						p=0,006

Obecný názor žen, podle kterého pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná, se statisticky významně odlišuje od obecného názoru mužů, rozhodně s ním souhlasí 61,9% všech žen, ale pouze 38,1% mužů.

Tabulka č.6 Pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná						
		Pracující matka				Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Ženy 19-40 let	Count	96	156	46	12	310
		54,2%	49,8%	47,4%	46,2%	50,6%
Ženy 60-81 let	Count	81	157	51	14	303
		45,8%	50,2%	52,6%	53,8%	49,4%
Total	Count	177	313	97	26	613
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p = 0,658

Rozdíl v odpovědích mezi oběma generacemi žen není statisticky významný. Ženy obou generací se shodly na názoru, že pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.

U tohoto názoru pozorujeme stejný rozdíl jako u názoru na důležitost zaměstnání pro samostatnost ženy. Rovněž zde existuje shoda mezi různými generacemi žen a zároveň významný genderový rozdíl mezi jejich názorem a názorem mužů.

3.4.3 Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu

Znění otázky v dotazníku:

Lidé hovoří o měnících se rolích dnešních mužů a žen. Pro každý z následujících výroků mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte.

Tabulka č.7 Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu						
		Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.				Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Muži 19-80 let	Count	76	296	257	41	670
		38,2%	45,3%	41,0%	29,9%	41,4%
Ženy 19-80 let	Count	123	358	370	96	947
		61,8%	54,7%	59,0%	70,1%	58,6%
Total	Count	199	654	627	137	1617
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,006

Ženy statisticky významně častěji souhlasí s výrokem „Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu“, než muži. Nejvýraznější rozdíl mezi skupinou

mužů a žen je u rozhodného souhlasu s tímto výrokem, rozhodně s ním souhlasí 61,8% žen, ale pouze 38,2% mužů.

Tabulka č.8 Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu						
		Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.				
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Ženy 19-40 let	Count	37	111	120	33	301
		45,1%	48,7%	52,4%	55,0%	50,3%
Ženy 60-81 let	Count	45	117	109	27	298
		54,9%	51,3%	47,6%	45,0%	49,7%
Total	Count	82	228	229	60	599
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
						p=0,562

Rozdíl mezi oběma generacemi žen v souhlasu s výrokem „Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu“, není statisticky významný. S tímto výrokem souhlasí stejné podíly žen v obou porovnávaných věkových kategoriích.

Na rozdíl od shody mladší a starší generace žen v názoru, že práce za mzdu naplňuje ženu stejně jako být ženou v domácnosti, existuje rovněž v této otázce rozdíl s názorem mužů, kteří méně často souhlasí s výrokem „Být ženou v domácnosti naplňuje stejně jako práce za mzdu.“

3.4.4 Jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti.

Znění otázky v dotazníku:

Lidé hovoří o měnících se rolích dnešních mužů a žen. Pro každý z následujících výroků mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte.

Tabulka č.9 Jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti						
		Jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti.				Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Muži 19-80 let	Count	299	408	57	12	776
		40,0%	48,2%	42,2%	48,0%	44,2%
Ženy 19-80 let	Count	448	439	78	13	978
		60,0%	51,8%	57,8%	52,0%	55,8%
Total	Count	747	847	135	25	1754
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,011

Obecný názor žen, podle kterého by manžel i manželka měli přispívat do společného příjmu domácnosti, se statisticky významně odlišuje od obecného názoru mužů, rozhodně s ním souhlasí 60% všech žen, ale pouze 40% mužů.

Tabulka č.10 Jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti						
		Jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti.				Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	3Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Ženy 19-40 let	Count	141	151	23	3	318
		48,5%	54,1%	48,9%	42,9%	51,0%
Ženy 60-81 let	Count	150	128	24	4	306
		51,5%	45,9%	51,1%	57,1%	49,0%
Total	Count	291	279	47	7	624
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Rozdíl v odpovědích mezi oběma generacemi žen není statisticky významný. Ženy obou generací se shodly na názoru, že oba partneři by měli přispívat do společného příjmu domácnosti.

Na rozdíl od shody mladší a starší generace žen na názor, zda by měli oba partneři přispívat do společného příjmu domácnosti, existuje v této otázce obecný rozdíl s názorem mužů, kteří méně často souhlasí s výrokem „Jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti.“

3.4.5 Muži by měli mít stejně velkou odpovědnost za domácnost a děti jako ženy

Znění otázky v dotazníku:

Lidé hovoří o měnicích se rolích dnešních mužů a žen. Pro každý z následujících výroků mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte.

Tabulka č.11 Muži by měli mít stejně velkou odpovědnost za domácnost a děti jako ženy						
		Muži by měli mít stejně velkou odpovědnost za domácnost a děti jako ženy				
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Muži 19-80 let	Count	217	433	115	17	782
		35,2%	47,7%	57,8%	53,1%	44,5%
Ženy 19-80 let	Count	400	475	84	15	974
		64,8%	52,3%	42,2%	46,9%	55,5%
Total	Count	617	908	199	32	1756
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=7,694E-09

Ženy statisticky významně, až téměř dvojnásobně častěji souhlasí s názorem, že muži by měli mít stejně velkou odpovědnost za domácnost a děti jako ženy.

Nejvýraznější rozdíl mezi skupinou mužů a žen je u rozhodného souhlasu s tímto výrokem, rozhodně s ním souhlasí 64,8% žen, ale pouze 35,2% mužů.

Tabulka č.12 Muži by měli mít stejně velkou odpovědnost za domácnost a děti jako ženy						
		Muži by měli mít stejně velkou odpovědnost za domácnost a děti jako ženy				
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Ženy 19-40 let	Count	132	160	23	4	319
		51,2%	53,0%	41,1%	44,4%	51,0%
Ženy 60-81 let	Count	126	142	33	5	306
		48,8%	47,0%	58,9%	55,6%	49,0%
Total	Count	258	302	56	9	625
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
						p=0,417

V odpovědích na tento výrok není mezi oběma generacemi žen statisticky významný rozdíl. S tímto výrokem souhlasí stejné podíly žen v obou porovnávaných věkových kategoriích.

Na rozdíl od shody mladší a starší generace žen v názoru na odpovědnost mužů za domácnost a děti, existuje v této otázce velký rozdíl proti názoru mužů, kteří méně často souhlasí s výrokem „Muži by měli mít stejně velkou odpovědnost za domácnost a děti jako ženy.“

3.4.6 Předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná.

Znění otázky v dotazníku:

Lidé hovoří o měnicích se rolích dnešních mužů a žen. Pro každý z následujících výroků mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte.

Tabulka č.13 Předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná						
		Předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná.				
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Muž 19-80 let	Count	81	249	352	74	756
		40,7%	48,8%	42,7%	40,9%	44,1%
Žena 19-80 let	Count	118	261	472	107	958
		59,3%	51,2%	57,3%	59,1%	55,9%
Total	Count	199	510	824	181	1714
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,074

Rozdíl v odpovědích mezi muži a ženami není statisticky významný. S výrokem: „Předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná,“ nesouhlasí stejné podíly mužů a žen, i když u žen je míra nesouhlasu s výrokem výraznější.

Tabulka č.14 Předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná						
		Předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná.				
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Ženy 19-40 let	Count	35	83	148	43	309
		46,7%	48,0%	51,0%	60,6%	50,7%
Ženy 60-81 let	Count	40	90	142	28	300
		53,3%	52,0%	49,0%	39,4%	49,3%
Total	Count	75	173	290	71	609
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,287

Rozdíl mezi oběma generacemi žen v nesouhlasu s výrokem „Předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná“, není statisticky významný. S tímto výrokem nesouhlasí obě generace žen, i když je rozhodný nesouhlas s výrokem větší u generace 19-40 letých žen.

V této otázce převažuje z hlediska statistické významnosti stejný názor u všech skupin. Obě generace žen i muži nesouhlasí s tím, že předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná. U tohoto výroku ale zároveň pozorujeme náznak rozdílu v síle jeho odmítnutí mladší generací žen proti starší generaci.

3.4.7 Lidé by se měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne

Znění otázky v dotazníku:

Co si myslíte o následujících výrocích? Souhlasíte s nimi nebo nesouhlasíte?

Tabulka č.15 Lidé by se měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne							
		Lidé by se měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne					Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Ani souhlas ani nesouhlas	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Muži 19-80 let	Count	370	320	91	14	5	800
		44,3%	44,8%	47,4%	43,8%	55,6%	44,9%
Ženy 19-80 let	Count	465	395	101	18	4	983
		55,7%	55,2%	52,6%	56,3%	44,4%	55,1%
Total	Count	835	715	192	32	9	1783
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,904

Rozdíl v odpovědích mezi muži a ženami není statisticky významný. S výrokem „Lidé by se měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne“ souhlasí stejné podíly mužů a žen.

Tabulka č.16 Lidé by se měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne							
		Lidé by se měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne					Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Ani souhlas ani nesouhlas	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Ženy 19-40 let	Count	172	117	25	7	0	321
		56,6%	47,2%	41,0%	53,8%	0,0%	51,2%
Ženy 60-81 let	Count	132	131	36	6	1	306
		43,4%	52,8%	59,0%	46,2%	100,0%	48,8%
Total	Count	304	248	61	13	1	627
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,067

Rozdíl mezi oběma generacemi žen v souhlasu s výrokem „Lidé by se měli sami

rozhodovat, zdali mít děti nebo ne“, není statisticky významný. S tímto výrokem souhlasí stejné podíly žen v obou porovnávaných věkových kategoriích.

V tomto názoru pozorujeme stejnou shodu názorů jako v otázce, zda předškolní děti trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná. Existuje zde shoda názorů obou generací žen a shodují se s ním i muži.

3.4.8 Otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky

Znění otázky v dotazníku:

Lidé hovoří o měnících se rolích dnešních mužů a žen. Pro každý z následujících výroků mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte.

Tabulka č.17 Otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky						
		Otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky.				
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Muži 19-80 let	Count	116	390	231	31	768
		39,1%	46,7%	46,6%	33,3%	44,6%
Ženy 19-80 let	Count	181	445	265	62	953
		60,9%	53,3%	53,4%	66,7%	55,4%
Total	Count	297	835	496	93	1721
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
						p=0,013

Ženy statisticky významně častěji souhlasí s výrokem „Otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky“, než muži. Nejvýraznější rozdíl mezi skupinou mužů a žen je u rozhodného souhlasu s tímto výrokem, rozhodně s ním souhlasí 60,9% žen, ale pouze 39,1% mužů.

Tabulka č.18 Otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky						
		Otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky.				
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Ženy 19-40 let	Count	65	154	77	16	312
		54,6%	54,8%	44,0%	41,0%	50,8%
Ženy 60-81 let	Count	54	127	98	23	302
		45,4%	45,2%	56,0%	59,0%	49,2%
Total	Count	119	281	175	39	614
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
						p=0,065

V odpovědích na tento výrok není mezi oběma generacemi žen statisticky významný rozdíl. S tímto výrokiem souhlasí obě porovnávané věkové kategorie žen.

Na rozdíl od shody mladší a starší generace žen o tom, že otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky, existuje v této otázce obecný rozdíl s názorem mužů, kteří méně často souhlasí s tímto výrokiem.

3.4.9 Žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání

Znění otázky v dotazníku:

Myslíte si, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, nebo to není nutné?

Tabulka č.19 Žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání				
		Žena musí mít děti		
		Potřebuje děti	Není to nutné	Total
Muži 19-80 let	Count	450	273	723
		42,2%	46,1%	43,6%
Ženy 19-80 let	Count	617	319	936
		57,8%	53,9%	56,4%
Total	Count	1067	592	1659
		100,0%	100,0%	100,0%
				p=0,121

Rozdíl v odpovědích mužů a žen není statisticky významný. S výrokiem: „Žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání,“ souhlasí srovnatelné podíly mužů a žen.

Tabulka č.20 Žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání				
		Žena musí mít děti		Total
		Potřebuje děti	Není to nutné	
Ženy 19-40 let	Count	180	128	308
		46,5%	61,0%	51,6%
Ženy 60-81 let	Count	207	82	289
		53,5%	39,0%	48,4%
Total	Count	387	210	597
		100,0%	100,0%	100,0%
				p=0,001

Ženy ze starší generace statisticky významně častěji souhlasí s výrokem, že žena potřebuje děti, než ženy z nejmladší generace. Nejvýraznější rozdíl mezi skupinou žen obou generací je v odpovědi „Není to nutné.“ Až 61% žen z nejmladší generace si myslí, že mateřství není nutné, aby se splnilo její poslání proti 39,0% žen z nejstarší generace, pro které je mateřství mnohem významnější (53,5%) proti nejmladší generaci (46,5%).

Na rozdíl od shody názoru všech mužů a všech žen, že žena musí mít děti, aby se splnilo její poslání, vzniká v této otázce významný rozdíl mezi názory žen z nejmladší a nejstarší generace.

3.4.10 Manželství je zastaralá instituce

Znění otázky v dotazníku:

Souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícím výrokem?

Tabulka č.21 Manželství je zastaralá instituce				
		Manželství je zastaralá instituce.		Total
		Souhlasí	Nesouhlasí	
Muži 19-80 let	Count	187	570	757
		48,7%	44,1%	45,2%
Ženy 19-80 let	Count	197	722	919
		51,3%	55,9%	54,8%
Total	Count	384	1292	1676
		100,0%	100,0%	100,0%
				p=0,113

Většina mužů a žen nesouhlasí s výrokem „Manželství je zastaralá instituce“ a rozdíl mezi jejich názory není statisticky významný.

Tabulka č.22 Manželství je zastaralá instituce				
		Manželství je zastaralá instituce		Total
		Souhlasí	Nesouhlasí	
Ženy 19-40 let	Count	85	209	294
		66,9%	45,5%	50,2%
Ženy 60-81 let	Count	42	250	292
		33,1%	54,5%	49,8%
Total	Count	127	459	586
		100,0%	100,0%	100,0%
				p=0,00002

S názorem, že manželství je zastaralá instituce souhlasí dvounásobně větší podíl žen z mladší generace (66,9%) než ze starší generace (33,1%) a tento rozdíl je statisticky vysoce významný.

Názor na manželství jako zastaralou instituci shodně odmítají všichni muži i ženy, ale mezi ženami vystupuje statisticky významný rozdíl mezi starší a mladší generací žen. Ženy z mladší generace se častěji shodují s názorem o zastaralosti manželství než ženy ze starší generace.

3.4.11 Zaměstnání je dobrá věc, po čem však většina žen opravdu touží, je domov a děti.

Znění otázky v dotazníku:

Lidé hovoří o měnicích se rolích dnešních mužů a žen. Pro každý z následujících výroků mi řekněte, nakolik s ním souhlasíte.

Tabulka č.23 Zaměstnání je dobrá věc, po čem však většina žen opravdu touží, je domov a děti						
		Většina žen touží po domově a dětech				
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Muži 19-80 let	Count	110	421	153	28	712
		38,7%	46,7%	37,4%	41,2%	42,8%
Ženy 19-80 let	Count	174	481	256	40	951
		61,3%	53,3%	62,6%	58,8%	57,2%
Total	Count	284	902	409	68	1663
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,006

Ženy statisticky významně častěji souhlasí s názorem, že většina žen touží po domově a dětech.

Tabulka č.24 Zaměstnání je dobrá věc, po čem však většina žen opravdu touží, je domov a děti						
		Většina žen touží po domově a dětech				
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Ženy 19-40 let	Count	48	147	93	22	310
		38,7%	48,7%	60,8%	78,6%	51,1%
Ženy 60-81 let	Count	76	155	60	6	297
		61,3%	51,3%	39,2%	21,4%	48,9%
Total	Count	124	302	153	28	607
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,00005

Ženy ze starší generace statisticky významně častěji souhlasí s výrokem, že většina žen touží po domově a dětech, než ženy z nejmladší generace, které s ním častěji nesouhlasí. Nejvýraznější rozdíly jsou u rozhodného souhlasu - 61,3% starších a pouze 38,7% mladších žen a u rozhodného nesouhlasu – 78,6% mladších a 21,4% starších žen.

S názorem, že to, po čem většina žen opravdu touží, je domov a děti souhlasí častěji ženy než muži. Mezi ženami ale pozorujeme významný rozdíl mezi názory starších a mladších žen. Mladší ženy tento názor odmítají častěji než starší ženy.

3.4.12 Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí

Znění otázky v dotazníku:

Co si myslíte o následujících výrocích? Souhlasíte s nimi nebo nesouhlasíte?

Tabulka č.25 Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí							
		Manželství je předpokladem štěstí.					Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Ani souhlas ani nesouhlas	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Muži 19-80 let	Count	167	345	173	89	20	794
		43,6%	45,8%	44,4%	42,0%	52,6%	44,7%
Ženy 19-80 let	Count	216	409	217	123	18	983
		56,4%	54,2%	55,6%	58,0%	47,4%	55,3%
Total	Count	383	754	390	212	38	1777
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
							p=0,709

Rozdíl mezi ženami a muži v souhlasu s výrokem „Manželství nebo dlouhodobý stálý vztah je předpokladem štěstí.“, není statisticky významný. S tímto výrokem souhlasí stejný podíl mužů a žen.

Tabulka č.26 Manželství nebo dlouhodobý vztah je předpokladem štěstí							
		Manželství je předpokladem štěstí.					Total
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Ani souhlas ani nesouhlas	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	
Ženy 19-40 let	Count	51	125	78	53	11	318
		34,7%	50,2%	57,4%	62,4%	100,0%	50,6%
Ženy 60-81 let	Count	96	124	58	32	0	310
		65,3%	49,8%	42,6%	37,6%	0,0%	49,4%
Total	Count	147	249	136	85	11	628
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
							p=0,000001

Ženy ve věku 60-81 let statisticky významně častěji (65,3%) rozhodně souhlasí

s výrokem, že manželství je předpokladem štěstí, než ženy ve věku 19-40 let (34,7%).

Na rozdíl od obecné shody všech mužů a žen v tom, že manželství je předpokladem štěstí, existuje rozdíl mezi silnějším souhlasným názorem žen z nejstarší generace a častějším nesouhlasným názorem žen z mladší generace.

3.4.13 Je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni

Znění otázky v dotazníku:

Co si myslíte o následujících výrocih? Souhlasíte s nimi nebo nesouhlasíte?

Tabulka č.27 Je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni							
		Je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni					
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Ani souhlas ani nesouhlas	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Muži 19-80 let	Count	126	344	225	70	25	790
		44,4%	48,2%	45,8%	34,3%	36,8%	44,9%
Ženy 19-80 let	Count	158	370	266	134	43	971
		55,6%	51,8%	54,2%	65,7%	63,2%	55,1%
Total	Count	284	714	491	204	68	1761
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=0,006

Obecný názor žen, podle kterého je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni, se statisticky významně odlišuje od obecného názoru mužů. Rozhodně s ním souhlasí 55,6% všech žen, ale pouze 44,4% mužů.

Tabulka č.28 Je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni							
		Je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni					
		Rozhodně souhlasím	Souhlasím	Ani souhlas ani nesouhlas	Nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím	Total
Ženy 19-40 let	Count	79	144	67	21	6	317
		75,2%	62,6%	38,7%	25,0%	18,2%	50,7%
Ženy 60-81 let	Count	26	86	106	63	27	308
		24,8%	37,4%	61,3%	75,0%	81,8%	49,3%
Total	Count	105	230	173	84	33	625
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

p=2,012E-17

Ženy z nejmladší generace statisticky významně častěji souhlasí s výrokem, že je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni, než ženy z nejstarší generace. Nejvýraznější rozdíl je v odpovědích „Rozhodně souhlasím“ - 75,2% žen z mladší generace a 24,8% ze starší generace a v odpovědi „Rozhodně nesouhlasím“, u které je obrácený poměr – nesouhlasí 81,8% starších a pouze 18,2% mladších žen.

Názor žen a mužů na nesezdané spoluzití dvou lidí se liší. Ženy obecně souhlasí s nesezdaným spoluzitím překvapivě častěji, než muži a mezi ženami s ním výrazně více souhlasí ženy z mladší generace.

3.5 Odpovědi na výzkumnou otázku a výzkumné hypotézy

Podle Saka a jeho pěti typů hodnotových orientací, které jsem zmiňovala v teoretické části, lze stanovené hypotézy a otázky zařadit do kategorie „reprodukční-hodnotová orientace“, která zahrnuje rodinu, životního partnera, děti a lásku.

V otázkách, kde se objevuje hodnota manželství, jsou mezi generacemi žen značné rozdíly. Mladší generace je oproti starší generaci žen liberálnější v názoru, že manželství je zastaralá instituce a že je v pořádku, když dva lidé žijí spolu, aniž by byli sezdáni. Oproti tomu starší generace žen souhlasí s názorem, že manželství nebo dlouhodobý vztah je předpokladem štěstí. Což znamená, že starší ženy jsou v tomto ohledu konzervativnější.

Tudíž se mi tyto hypotézy potvrdily:

H10: Mladší generace žen si oproti starší generaci myslí, že manželství je zastaralá instituce.

H12: Spíše starší ženy si myslí, že manželství je předpokladem štěstí.

H13: Mladší ženy, oproti starším, ve většině případů souhlasí s názorem, že je v pořádku, aby spolu dva lidé žili, aniž by byli sezdáni.

V otázkách, kde se objevuje hodnota, která se týká rodiny a dětí, jsou rozdíly v odpovědích pouze ve dvou otázkách. Ženy z nejmladší generace ve většině případů nesouhlasí s tím, že žena musí mít děti nebo, že většina žen opravdu touží po domově a dětech. Opět je zde zřejmé, že mladší ženy jsou k těmto postojům otevřenější, než-li ženy ze starší generace.

Z těchto dvou hypotéz, u kterých se projevily statistický rozdíl, mohu potvrdit pouze jednu (H9):

H9: Starší ženy si oproti mladším ženám myslí, že ženy musí mít děti.

H11: Ženy z obou generací si myslí, že zaměstnání je dobrá věc, ale opravdu žena touží po tom, mít děti a domov.

V ostatních otázkách, které se týkají hodnot rodiny a dětí, se obě generace žen na všem souhlasně shodly.

Tudíž se mi pouze jedna hypotéza (H7) potvrdila:

H5: Mladší ženy si na rozdíl od starších žen myslí, že muži by měli mít stejně velkou zodpovědnost za domácnost a děti.

H7: Ženy obou pohlaví mají stejný názor na to, zda by se lidé měli sami rozhodovat, zdali mít děti nebo ne.

H8: Spíše mladší ženy souhlasí s tvrzením, že otcové jsou zpravidla pro péči o své děti vybaveni stejně dobře jako matky.

V otázkách, kde se objevuje hodnota zaměstnání (v některých případech v souvislosti s rodinou a domácností), která by se dala podle Saka zařadit do profesně-rozvojové hodnotové orientace (vzdělání, rozvoj vlastní osobnosti, zajímavá práce, úspěšnost v zaměstnání), se ženy obou generací shodly ve všech otázkách. Tudíž ani jednu stanovenou hypotézu, týkající se zaměstnání, nemohu potvrdit.

H1: Více mladších, než starších žen si myslí, že díky práci se ženy mohou stát nezávislými.

H2: Mladší ženy si oproti starším ženám myslí, že pracující matka může vytvořit stejně vřelý vztah a pocit bezpečí pro své děti jako matka, která není zaměstnaná.

H3: Ženy z nejstarší generace si oproti mladším ženám myslí, že být ženou v domácnosti je stejně naplňující jako práce za mzdu.

H4: Spíše mladší ženy souhlasí s názorem, že jak manžel, tak i manželka by měli přispívat do společného příjmu domácnosti.

H6: Spíše starší ženy souhlasí s názorem, že předškolní děti asi trpí, jestliže je jejich matka zaměstnaná.

Na hlavní výzkumnou otázku „Jaké základní rozdíly existují mezi hodnotovými orientacemi a životními cíli žen z nejmladší generace a jak se odlišují od hodnotových orientací a životních cílů žen z nejstarší současné generace?“ lze odpovědět, že základní a největší rozdíly jsou v hodnotách, které souvisí s manželstvím a rozdíly týkající se rodiny a dětí. Ženy z nejmladší generace zauímají významně liberálnější postoj k manželskému svazku, k tomu že ženu může naplňovat zaměstnání a k tomu, že nemusí mít děti.

Závěr

Ve své práci jsem porovнала hodnotové orientace a životní cíle dvou generací žen prostřednictvím sekundární analýzy dat. Což bylo zároveň cílem bakalářské práce. Porovnání dat mi umožnilo zodpovědět hlavní výzkumnou otázku: „Jaké základní rozdíly existují mezi hodnotovými orientacemi a životními cíli žen z nejmladší generace a jak se odlišují od hodnotových orientací a životních cílů žen z nejstarší současné generace?“ Co se týče hodnot rodiny, mladší ženy oproti starším nevidí nutnost v úloze žen stát se matkou a není jejich primárním cílem mít rodinu a děti. V hodnotách zaměstnání se obě generace žen shodly. Ovšem nejvýraznější rozdíly jsou v hodnotách manželství. Mladší ženy zde opouští od tradičních hodnot manželství a připouští možnost nesezdaného soužití.

Celkově lze říct, že mladší ženy se nezaměřují pouze na roli ženy jako matky, ale jsou otevřenější různým možnostem, kdežto starší ženy jsou této roli více oddanější.

Zkoumaná mladší generace žen, která se narodila roku 1968-1989, vyrůstala v období druhé vlny feminismu, díky čemuž ženy získaly určitou svobodu v rozhodování o sobě samých. Což i potvrdil samotný výzkum.

Starší generace žen narozených roku 1927-1948 vyrůstaly v poválečném období, kdy došlo k hospodářskému rozmachu, díky čemuž muži zahnali ženy zpět do domácností a společností se hnala představa, že ženy jsou nejšťastnější, když pečují o děti a o svého manžela. A díky výzkumu se částečně i tato teorie potvrdila.

Tuto práci bych doporučila rozvinout aktuálnějším kvantitativním šetřením, porovnáním žen například tří generací: nejstarší (nynější prababičky), ženy v produktivním věku (řekněme 30-60 let) a generací nejmladší (17-29 let), kde by mohl být výrazný rozdíl mezi všemi třemi generacemi. V současné době kolem sebe pozoruji obrovský baby boom mladých žen, který přičítám korona virové krizi. Možná díky této krizi ženy přehodnotily své priority a ubírají se zpět primárně k roli matky.

Zdroje

Literatura

- Bauerová, J. 1974. *Zaměstnaná žena a rodina*. Praha: Práce.
- Bauman, Z. 1965. *Sociologie*. Praha: Orbis.
- Bauman, Z. 1996. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Duffková, J., L. Urban, J. Dubský. 2008. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Hanáková, P., B. Havelková, H. Havelková, L. Oates-Indruchová. 2015. *Vyvláštěný hlas: proměny genderové kultury české společnosti 1948-1989*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Lipovetsky, G., M. Pokorný. 2007. *Třetí žena: neměnnost a proměny ženství*. Praha: Prostor.
- Petrusek, M. 2009. *Základy sociologie*. Praha: Akademie veřejné správy.
- Petrusek, M., H. Maříková, A. Vodáková. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Prudký, L. 2009. *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia.
- Prudký, L. 2009. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Renzetti, C. M., D. J. Curran. 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum.
- Sak, P. 2000 *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč.
- Valdrová, J., L. Formánková, K. Rytířová. 2004. *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí.
- Velehradský, A. 1978. *Hodnocení a hodnoty v činnosti člověka*. Praha: Svoboda.

Vávra, M. 2007. *Hodnotový portrét evropských zemí: srovnávací analýza s použitím přístupu*. Praha: CESES FSV UK.

Články

Schwartz, S. H. 2012. *An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values*. Online readings in psychology and culture.

Webové stránky

Rabušic, L. 2017. *Postmaterialismus*. Sociologická encyklopedie [online]. [cit. 2021-03-05] Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Postmaterialismus>

Zvěřina, J. 2016. *Feminismus a jeho současné podoby*. Centrum pro studium demokracie a kultury [online]. [cit. 2021-03- 20] Dostupné z: <https://www.cdk.cz/feminismus-jeho-soucasne-podoby>